

Mijodrag Mijo Janjušević, *USTA ZALIVENA OLOVOM*, CKF,
Cetinje, 2023.god. 343 str.

Hristos je besedio na gori (Matej 5-7), ja se usuđujem besediti samo pod gorom. Nevidljivi Hristos i danas stoji na gori, tj. na visini, i besedi ljudima kroz jevanđelje i kroz duh svoj, a ja stojim pod gorom, osluškujem Hrista i govorim braći svojoj, koja se nalaze zajedno sa mnom u nizini.

(Besede pod gorom).

Sv. Vladika Nikolaj Velimirović

Ovih dana mi ruku dopade knjiga „Usta zalivena olovom”, autora Mijodraga Mija Janjuševića, koju je objavio Crnogorski kulturni forum.

Iako nedovoljno poznajem autora, lično, već samo kroz pisanu reč: objavljene knjige, kolumne, osmelih se da na osnovu pročitano napišem ovaj kratak prikaz. U međuvremenu autor knjige je preminuo, tako da prikaz pišem u specifičnim okolnostima. Slučajnost ili ruka Svevišnjeg, s jedne strane, s pozivom na izreku: *mi planiramo, Svevišnji se smeje*, s druge strane, promenili su tok događaja tako da ovaj prikaz nosi beleg *posthumno*.

Žao mi je što knjigu nisam imo u ruci ranije i što autor nije dočeka prikaz.

S druge strane, ako je za utehu da *smo mi svi smrtni...Poenta i nije u tome da živimo večno, već da stvorimo nešto*

što će *večno* živeti, ostati trag u vremenu i prostoru – sećanja zabeležena na papiru. Nadalje, podsticaj da napišem ovaj prikaz je i zavičajna nit koja me veže za Mataruge, rodno mesto autora knjige, krajolik nadomak Pljevalja, odakle je rodom moja majka. Selo u kojem sam kao osnovac proveo raspust kod bake i ujaka, pohranjujući sećanja i uspomene na ljude i običaje tog kraja, u skrivenim nišama duše.

Rizikujući da mi čitaoci zamere što se moje pero očešalo o rukopis knjige meni nedovoljno poznatog autora, s jedne strane, i specifičnih tematskih sadržaja kojima se autor bavi, s druge strane, nakon pročitane knjige, doživljenog/preživljenog, pogotovo u (poslednjoj deceniji 20.veka), vremenu koje sam prepoznao kao „đavolje”, odlučih se da napišem ovih par redaka.

Ukoliko nekih zamerki i bude braniću se zdravorazumskom logikom i spisateljskim pravilima, da, pisac prikaza ne preuzima na sebe ulogu ni psihijatra ni psihologa, da bi bolje razumeo *psihološki i profesionalni* profil glavnih junaka ovog romana o kojima autor piše, već na osnovu pročitano rukopisa, iznosi svoj stav/ocenu onoga što je autor napisao/objavio.

Prikaz se zato i piše, da prikaže delo, a uzgred i autora.

Druga je stvar što se prikazom knjige, opisuju vrtače/uvale, aluvijalne zaravni, plodna ili ispošćena zemlja podneblja i ljudi o kojima autor piše. Što predstavlja svojevrsni pokazatelj (ne) klijavosti semena u brazdi koju su (za) oravali *moćni i silni* na prostoru Zete i Raške od 14. do 21. veka. Svaki od njih je orao, sejao, na prvi pogled, svoju njivicu, pogledujući s vremena na vreme na bratsku i komšijsku njivu. Istovremeno, potajno su gajili nadu da će se njihove parcele spojiti i da će *inokosno gazdinstvo ustupiti mesto velikoposednicima*. Hronološki posmatrano više puta vršen je geodetsko-katastarski premer ovog prostora i menjane administrativne mape. Rečeno jezikom agroekonomiste na ovim prostorima su smenjivali procesi komasacije i arondacije zemljišta. Zato, prikaz i služi da pokaže autorovu u (ne)plodnost semena koje je posejao. Slikovito rečeno, prikaz knjige služi da pokaže saglasje/nesaglasje između setve i žetve. (Kakva setva, takva žetva).

Stoga, nisu retki primeri da, i, u književnosti, kao i ostalim sferama stvaralašta, i najbolja ideja/zamisao rezultira malim prinosom. To nije slučaj sa knjigom g. Janjuševića.

Ona je kod mene izazvala veliku pažnju, (pro)budila/(po)budila znatiželju, da zavirim u odaje „zalivene” olovom, čija je vrata, Janjušević otškrinuo. Tim pre, što u tim odajama sede ljudi koji misle/grade „državu”/institucije, temelje hrama čovečnosti koji je vezivana nit svih blagodeti/dobročinstava u ovom zadivljujućem ali i zastrašujućem vremenu. Vremenu, geostrategijskog preoblikovanja sveta/novog katastar premera nepokretnosti i iscrtavanja novih mapa.

I dok se donose važne odluke u „tajnim” odajama pod zakletvom ćutanja, s jedne strane, običan građanin, izlazi na izbore, „slobodno” glasa, bira, nameštenike u odajama „zalivenim olovom”, s uverenjem da taj „Silni Dušan”, „Kara Vukša” i drugi nameštenici, brigu brinu, kako, da bude bolje plebsu(narodu), i ne pomišljajući da su velmože ophrvane svojim ličnim uspehom.

Ruku na srce, i Svevišnji je sebi prvo stvorio bradu pa ostalim apostolima.

Istina, i potpisnik ovog prikaza, iako je u, zrelih godinama, s jedne strane, i s popriličnim iskustvom, stečenim na proputovanju, stazama/bogazama, doživljenim i preživljenim, s druge strane, nakon pročitane knjige g. Janjuševića se oseća veoma „neprijatno”, na momente pomisli da je svojevrsni „neznalica”, putnik s „povezom” na očima.

Kroz otškrinuta vrata „tajnih odaja”/svojevrsnih centara moći/bogom datih moćnika, tzv. „višeg karaktera”/društvene „elite”, znatiželjno i bez daha, žurio sam da pročitam knjigu g. Janjuševića. Što sam s čitanjem dalje odmićao, misleći da ću spoznati karakterne crte tog tzv. „višeg karaktera”/gospodara moći/ljudi od „principa” sve sam manje, mogao u njima prepoznati čoveka. Umesto čoveka, video sam siluete/„prednacrt/nacrti”/začeće embiona koji me podseća na višećelijski organizam, ne u liku čoveka, već, usuđujem se reći, u liku đavola. Takvih (ne)ljudi je bilo i biće. To je, donekle i razumljivo, ako se podsetimo da „život za kojim tragamo, nikada nećemo naći. Jer kad su bogovi stvarali čoveka, ostavili su mu smrt za pratioca, a život zadržali u svojim rukama”. (A. Kami).

Eto, još jednog razloga zašto sam se prihvatio uloge „prikazivača” knjige „Usta zalivena olovom” g. Janjuševića.

Knjiga me je mamila, kušala/izazivala me je, a na momente i plašila – „pretila” da me zgrabi svojim čeljustima.

Ja sam grabio napred, tražio „zaklon”, molio se Bogu, preslišavao se, i pitao: da li je ovo o čemu piše Janjušević, san ili java? Pogotovo, što je on glavni junak u ovom „romanu”/autobiografskog karaktera, s jedne, i čovek iz „tajne odaje” gde su se mesio „hleb”/pogača, kretalo na istok/zapad/sever i jug...

I pored toga što me je ivanjanska/julska žega 2025, *zatvorila u tamne oda-je porodične kuće*. Na momente, dok sam čitao knjigu, oblio bi me hladan znoj i uhvatila jeza, ne od klimom rashlađenog vazduha, već čoveka *s maskom na licu* – đavola koji kroji sudbinu običnog čoveka. Napinjao sam se, iz petinih žila, da dosegнем kraj/završnicu rukopisa – koliko toliko spoznam/upoznam čoveka *s maskom na licu (glavnog(ih) junaka)* iz vremena o kojem g. Janjušević piše. Taj meni, do sada nepoznati „čovek” iz tajnih odaja, najedanput, svojom knjigom, opisom i popisom događaja u Zeti i Raškoj, od 14. do 21. veka, poput hroničara/enciklopediste, nenametljivo, pobudi još veću radoznalost - da saznam/spoznam ono o čemu piše.

Gospodin Janjušević je napisao svojevrsni *autovodić* čoveka *kroz* čoveka...

On je putnik i putovođa u istoj ulozi, ali na različitim mestima, vremeni-ma, pogotovo od pada Berlinskog zida. Žute grede, raspada SFRJ, SRJ, državne zajednice SCG... Taj mozaik skladno ukomponovanih detalja g. Janjušević predstavlja čitalištu. Slikovito rečeno, autor razastire knjigu poput crvenog tepiha, duž staze kojom su putovali *silni i moćni – gospodari ljudskih duša*...Knjigu punu zapleta/raspleta, ilustrovanih

kroz alegoriju reči i simbola, poput ezoterijskih knjiga, tajnih društava, ili, „jav-nih” društava s „tajnim” radom. Radnja i glavni junaci knjige opisani su kroz lik tkača koji tkaju društveno-politički ćilim osnovom i potkom (predivom), isređenim u tajnim odajama, daleko od očiju običnih ljudi, u tišini – bešumnoj *nat-ri*, kako glasi i naslov njegova dva prethodna romana. (Natra jedan; Natra dva).

Autor, kao i svaki mlad čovek, krenuo je na putovanje s puno elana, znatiželjnosti, i ne- pomišljajući ko će mu sve biti saputnici.

U mladosti, na početku staze putnik/putovođa je duž celog puta video samo ruže i dobre ljude. O trnju koje su ruže vešto, skrivale, i o ljudima s maskom, tzv. protuvama/bezdušnicima nije ni pomišljao.

A i kako bi, ako je vaspitan u porodici gde je čovek iznad i ispred svega.

Međutim, kako to i biva, na dugom putovanju, putniku se počinju „prividati” loši ljudi/prijatelji s maskom. U početku nenaviknut na ovakvu vrstu saputnika, autor je, kako kaže, znao po celu noć razmišljati. Ne spavati. Pitajući se da li se to njemu, samo, pričinja?

Ubrzo, došao je k sebi. Izgovarajući, da niko ne čuje: *da ljudi znaju biti opasniji, od svake zveri!* Nije mu ostalo, drugo, no da i on navuče „masku” na lice, i umiljatim glasom, razgovara/pregovara s takvim ljudima.

Istina, nekad je uspeo biti umiljatiji, nekad „arogantniji”. Po potrebi i zasluži sagovornika, „prijatelja” s maskom.

Životno iskustvo i gorštaka pronicljivost, prožeta pravilima službe/družbe, osvetljavali su putovođu vđikovu liniju.

Autor je s osloncem na relevantnu istorijsku građu, sklonost ka književnom stvaralaštvu i darovitosti ka slikarstvu i vajarstvu, s jedne strane, i profesionalnu

karijeru visokopozicioniranog službenika bezbednosti, s druge strane, slikao i vajao: *Trag (ne)čoveka u vremenu i prostoru, dobru i zlu*. Trajno aktuelno pitanje. S tim, što se ono posebno aktuelizira u smutnim vremenima. U vremenu, kad vera/religija/etnička-politička pripadnost dobiju prevagu na onim, što se zove čovek/čovekoljublje.

S druge strane, kod ovakve tematike, književnog žanra, kojom autor ispisuje kružniu/zatvara krug opisa/popisa događaja na putovanju, krije se niz nepoznata/zamki/zapleta, usuđujem se reći, nekad svesno „kreiramih” nekad nesvesno

Često menjajući i svoj lik/ime. Tako da ga drugi i ne poznaju, il, ako i prepoznaju i oslove pravim imenom, verovatno se, on nije odazivao, ili bi kroz osmeh, putniku namerniku rekao: *pogrešili ste, zamenili ste me s nekim*.

Znao je i umeo je putovođa, sa slatkorečivim rečima iz skrivenih niša duše, da otvori i „đavolja” vrata.

Iza tih đavoljih vrata, često su se skrivali paralelni centri moći. Silni/strašni ljudi, *država u državi*. Sve sami srebroljubci.

Ti srebroljubci nisu nepoznati ni drugim ljudima, bratstvima, narodima i državama. Istina, možda su malo „viđeniji” *gospodarili* na prostoru Balšića i Vojinovića.

A, to ne treba ni da nas čudi, ako se podsetimo pjesme: *Zeta zemlja vile rađa...*

I da ne dužim s ovim prikazom knjige g. Mija Janjuševića, zaključicu: Sve je prolazno, samo su interesi vječni.

Privodeći kraju ovaj prikaz dao sam sebi slobodu da pomenem „preimenujem” naslov knjige „Usta zalivena olo-

vom” u „Dodir dušom” (Prizma i ogledalo jednog vremena).

A, evo i zašto.

Razlog je na prvi pogled, neobičan, ali, se nadam i opravdam.

Rukovodeći se književnom niti, filozofsko/psihološkog promatranja ljudi i događaja u vremenu i prostoru, koji ljudima dodeljuju različite uloge, hteo sam da glavnom junaku i njegovim „(sa) borcima” dam „dušu”. Nešto uzvišeno, čega se ponekad, možda nesvesno „odričemo”, zarad viših interesa.

Dar od Boga dat. Dar s kojim živimo, putujemo, pobeđujemo i gubimo... ali ga u sudnjem času, pred oltarom smrti, predajemo Svevišnjem, bez obzira ko smo: siromasi/bogataši, učeni/priučeni, crni ili beli, lepi ili ružni

Bez obzira na to, bili mi vernici, ateisti ili agnostici, svako od nas na samrti priziva svoga boga

Na novac, niko i ne pomišlja. Bar to nisu zabeležile knjige starostavne koje su najubedljiviji/najpoverljiviji zapis - trajno svedočanstvo, božijeg sluga.

Sve mi to daje povoda da ovaj prikaz završim s porukom: Počivaj u miru g. Janjuševiću. *Poenta i nije u tome da živimo večno, već da stvorimo nešto što će večno živeti*, trag u vremenu i prostoru – sećanja zabeležena na papiru.

S tim što i dalje ostaje otvoreno pitanje: Quo vadis svete, s jedne strane, i da li nam je u ovom zadržavajućem, ali i zastrašujućem vreme gde je novac postao „bogočovek”, i, gde čovek vredi koliko je bogat, s druge strane, potrebno osvešćenje/prosvetljenje/preumljenje?

„Čovek, kako to gordo zvuči!”
(M.G)..

prof. dr Sreten Ćuzović Otilo